

Xpm vulgari lingua ad puellā locutū מליחא קומי
 Talitha cumi quod significat: Puella surge. Quod si He
 braico vsus fuisset sermone, dixisset: כברה & non
 מליחא quia voluit vti sermone, qui etiam à plebeis
 intelligeretur. Miror autem sciolorum impressorū, qui
 cū in Græcis codicibus, Talitha haberēt, statim Tha
 bitha reponendum putauerūt, non intelligētes distinctiones
 Hebraicas lógē secus à Græcis proferri quàm Hebræis q̄
 Mariā dicūt, qđ Hebræi Mariā, Salomon, quod Hebræi
 schlomoh. Præsertim cū Hieronym⁹ ad Damachū dicat,
 Thabitha verbū esse Syrū. Nota autē duo verba ista,
 tibi dico, nō esse Christi, sed Euāgelistæ vel interpretis,
 quemadmodū paulō antē quē in sanatione paralytici di
 cta sunt: ait paralytico. Quod autē iussit illi dare ad mādu
 candū, verā indicauit resurrectionē. Quemadmodū. n.
 ipse ad faciendā suę resurrectionis fidē, petijt ab apostolis
 si qđ haberēt pulmēti, tūc obtulerūt illi partē pisci alsī &
 fauū mellis, & comedit in probationē suę resurrectionis,
 ita & huic puellæ, ne phāasma & illusio esse videretur.

CAPVT SEXTVM.

Christus patriæ redditus, pauca admodum fecit mira
 cula, Apostolos misit ad prædicandum: huius doctrinam
 & mirabilia Herodes admiratus, credidit Ioānem quem
 occiderat, suscitatum. Rursus in desertum Christus
 secessit, ex quinque panibus & duobus pisci
 bus multa milia satiauit: reuersus super
 aquas ambulans, multos sedat flu
 ctus, & tandē multos sanauit.

† Matth.
 13. 8.
 Luc. 4. c.
 Ioan. 4. f.

E† T egressus inde, abiit in patriam suam, & seque
 bantur eum discipuli sui. Et factō sabbato, cœpit
 in synagoga docere: & multi audientes admirā
 bantur in doctrina eius, dicentes: Vnde huic hæc
 omnia? & que est sapientia que data est illi, & virtutes
 tales que per manus eius efficiuntur? Nōne hic est faber
 filius Mariæ, frater Iacobi, & Ioseph & Iudæ & Simo
 nis? Nōne & soror eius hic nobiscum sunt.

Non ægrē tulit regredi Nazareth, vbi nutritus fue
 rat, quamuis se sciret illic habendum multis despectū,
 sed vt doceret eos, ita vt essent inexcusabiles, de quibus
 am-

amplius Matth. 13.

Et scandalizabantur in illo,

Id est, offendeabant in eum, sinistrè de illo cogitantes ob generis eius ignobilitatem: in quo potius si sapiissent, erat gaudendum, quòd patriam suam tot ornaret virtutibus, doctrinis & miraculis.

Et dicebat illis Iesus: † Quia non est propheta sine honore nisi in patria sua, & in domo sua, & in cognatione sua. † Matth. 13. g.

Etià apud quos propheta propter doctrinã & signa videbatur, despectui habebatur, imò apud domesticos, & consanguineos: qui eius inuidebãt prosperitati & famæ. *Et non poterat ibi virtutem ullã facere: nisi paucos infirmos impositis manibus curauit. Et mirabatur propter incredulitatem eorum: & circuibat castella in circuitu docens.* Ioan. 4. f.

Quod autem non poterat virtutẽ ullam facere, id est, miraculum vllum, id erat nõ ex defectu potetia, sed ex subiecti indispositione. Sicut. n. agẽs naturale nõ agit in passum, nisi bene dispositũ, ita neq; diuinũ de potetia ordinata. Indispositi aut illi erãt p defectũ fidei. Et ita cum ad curationẽ duo præcipua cõcurrere debeant, & fidei eius qui curatur, & curãtis potestas: cum alterutrũ desset, æquum non erat, vt curationis munus exhiberetur.

† Et vocauit duodecim: & cœpit eos mittere binos, & dabat illis potestatem spirituum immundorum. Et præcepit illis, ne quid tollerent in via, nisi virgam tantum, non perã, non panem, neque in zona es, sed calceatos sandalys: & ne induerentur duabus tunicis. Et dicebat eis: Quocunq; introieritis in domũ, illic manete, donec exeatis inde. Et quicũque non receperint vos, nec audierint: † exeuntes inde, excutite puluerem de pedibus vestris in testimonium illis. † Matth. 14. a. Luc. 9. a. Eph. 6. c.

De vocatione & missione Apostolorum vsq; ad hunc locum: Et audiuit rex Herodes, vide Matth. 10. cap. Vbi verò dicitur: in testimonium illis, Græci addunt: Amen dico vobis: Tolerabilis erit Sodomis & Gomorrhæis in die iudicij, quã illi ciuitati.

Et exeuntes prædicabant vt penitentiam agerent, & demonia multa eiciebant, & ungebant oleo multos ægros, & sanabantur. † Iac. 5. d.

Cum dicitur & sanabantur, Græcè ἐθεράπευον, Id est, sanabant, scilicet Apostoli, non sanabat oleum, vii perperam intellexit Caietanus: qui ignorauit ἐθεράπευον hic esse pluralis numeri.

Et audiuit rex Herodes (manifestum enim factum est nomen eius) & dicebat: quia Ioannes baptista resurrexit à mortuis, & propterea virtutes operantur in illo: alij autem dicebant: quia Elias est. Alij verò dicebant: Quia propheta est, quasi vnus ex prophetis. † Quo audito Herodes ait: Quem ego decollauit Ioannem, hic à mortuis resurrexit. Ipse enim Herodes misit ac tenuit Ioannem, & vinxit eum in carcerem propter Herodiadem uxorem Philippi fratris sui, quia duxerat eam.

De his vide Matth. cap. 14. De Ioanne verò baptista, sic habet Iosephus lib. 18. cap. 10. Antiquita. Iudai. Apud Iudæos autem fuit opinio: Iusta vltione numinis deletū Herodis exercitum, propter Ioannem, qui baptista cognominatus est. Hūc enim tetrarcha necauit virum optimum, Iudæos excitantem ad virtutum studia, & imprimis pietatis ac iustitiæ, simulque ad baptismi lauacrum: quod ita demum Deo gratum aiebat fore, si non ab vno tantum alteroue peccato abstineant, sed animis per iustitiam prius mundatis, addant & puritatem corporis. Cumq; magni concursus ad eum fierent, plebe talis doctrinæ auida, Herodes veritus ne tanta hominis auctoritas defectionem aliquam pareret, quod viderentur nihil non facturi ex eius cōsilio, iudicauit satius esse prius quàm noui aliquid exoriretur, illum tollere, quàm rebus turbatis seram pœnitentiam agere. Itaq; vincitū in Macheruntem missum, illic occidi imperat. Quod factum secuta est Iudæorum existimatio, ab irato Deo perditum esse Herodis exercitum. Hæc ille.

† Matth.

14. a.

Luc. 3. d.

† Dicebat enim Ioannes Herodi: Nō licet tibi habere uxorem fratris tui: Herodias autem insidiabatur illi, & volebat occidere eum, nec poterat. Herodes autem metuebat Ioannem, sciens eum virum iustum & sanctum, & custodiebat eum: & audito eo multa faciebat, & libenter eum audiebat.

Quoniam

Quoniam Ioannes Herodé arguebat quod Herodiadé fratris sui vxoré duxisset, Herodias eum odio habuit, & vitæ eius insidiabatur, Herodes autem non permittebat eum ab Herodiade occidi, quæ sciebat virum iustum & sanctum, & ideo eum sæpius audiebat. Herodiadis tandem molestus victus, Ioannem in carcerauit, non audens eum occidere propter populum, qui eum tanquam prophetam habebat. Et ideo vincitum custodiebat. Græci καὶ συνήθη, id est, conseruabat eum, siue factum tectum custodiebat.

Et cum dies opportunus accidisset, Herodes natalis sui ce-
nam fecit principibus, & tribunis, et primis Galileæ. Cumq̄
introisset filia ipsius Herodiadis, & saltasset, & placuisset
Herodi, simulq̄ recumbentibus, rex ait puellæ: Pete à me
quod vis & dabo tibi. Et iurauit illi, quia quicquid petieris
dabo tibi, licet dimidium regni mei.

O magnam dementiam, & quod natalem suam cū tāta
pompa celebrare contenderet & saltantem filiam adeo
magnificaret, vt etiam regni sui dimidium vni saltui æ-
quipararet: quod nemo nisi demens vnquā admitteret.

Quæ cum exisset, dixit matri suæ: Quid petam? At illa di-
xit: Caput Ioannis baptistæ. Cumq̄ introisset statim cum fe-
stinatione ad regem, petiuit, dicens: volo vt proximus des
mihi in disco caput Ioannis baptistæ.

Iamdudum Herodias percita in Ioannem inuidia,
tempus nata opportunum, quæ Ioannis necem dimi-
dio regno præterebat, filia caput Ioannis postulare
consuluit, ne post exactum natalis conuiuium Herodem
fortè promissi pœniteret.

Et contristatus est rex propter iniurandum, & propter si-
mul discumbentes, noluit eam contristare: sed misso spicu-
latore, præcepit afferrî caput eius in disco: & decollauit eū
in carcere, & attulit caput eius in disco, & dedit illud puel-
le & puella dedit matri suæ.

Quod contristatus est rex, Græcè dicitur ἠσπύζωνος
ἡνόμενος. quod multo melius vertit interpres quam
Erasmus, dolore affectus. Quod verò dicit: Noluit eam

cōtristare, iudubiē interpres legit *ἀποδοῖαι*, quemadmodū dū habet Matthæus: Græca tamen quæ nunc extant, habēt *ἀποδοῖαι*. quod aspernar significat, quasi dicat, noluit eā aspernari, ac contemptibilem reddere, quod facturus videbatur si promissa non præstitisset. Mihi aspernari magis proprium videtur quàm reijcere, nisi dicas, reijcere postulata.

Quo audito discipuli eius venerūt, & tulerunt corpus eius, & posuerunt illud in monumento.

Interpres legit *σῶμα*, id est corpus, constanter tamen omnes Græci codices habent *πτῶμα*, id est cadauer.

Et conuientes Apostoli ad Iesum renunciauerunt ei omnia quæ egerant & docuerant. Et ait illis: venite seorsum in desertum locum, & requiescite pusillum.

Hic locus iungendus est cum eo qui præcessit: Et exeuntes prædicabant, &c. Obiter enim decollati Ioanis narrat historiam. Docentur autem hoc Apostolorū factō, qui Christo quidam prædicando egerint renunciant, bono episcopo villicationis ac prædicationis suæ rationem reddere.

Erant enim qui veniebant, & redibant multi: & nec spacium manducandi habebāt. Et ascendentes in nauim abierunt in desertū locū seorsum. Et viderunt eos abeuntes, & congrouerunt multi, & pedes tres de omnibus ciuitatibus cucurrerunt illuc, & præuenierunt eos. † Et exiens vidit d. & 15. c turbam multam Iesus: & misertus est super eos: quia erāt sicut oues non habentes pastorē, & cœpit illos docere multa.

Cū tanta turba ad Christum afflueret, vt ne sumendi quidem tibi spacium ipse & discipuli haberent, iubet seorsim in desertum secedere, vt paululū ibi requiescerent, quō ingressi nauim abierunt. Græcè tantum est, abijt Christus. Sed intelligēdum est, cum suo comitatu, quod expressit interpres.

† Matth. 14. c. d. Luc. 9. b Ioan. 6. a Inf. 8. a. *Et cū iam hora multa se feret, accesserunt discipuli eius, dicentes: † desertus est locus hic, & iam hora præterijt, dimitte illos, vt exeuntes in proximas villas & vicos, emant sibi cibos quos manducant. Et respondens, ait illis: Date illis manducare.*

Græcè

Græcè, ἡ ὥρα πειλῆς γενομένης. Galli dicerēt, *estant desia haulte heure*. Hanc autē historiam de satiatis quinque millibus, Vide Matth. 14. Quod autem ait in proximas villas, Græcè εἰς τὰς κικλῶ ἀγροὺς, id est, in circumiacentes villas.

Et dixerunt ei: *Euntes emamus ducentis denarijs panes, & dabimus illis manducare. Et dicit eis: Quot panes habetis? Ite & videte. Et cum cognouissent, dicunt: Quinque, & duos pisces. Et præcepit illis ut accumbere facerent omnes secundum contubernia super viride fœnum.*

Ducenti denarij valent viginti coronatos, siue sex obolos, denarij autem 4. faciunt siclum & 25. sicli libram. 60. verò libræ, talentum.

Et discubuerunt in partes per centenos et quinquagenos: Et acceptis quinque panibus, & duobus piscibus, intuens in cœlum benedixit, & fregit panes: & dedit discipulis suis ut ponerent ante eos. Et duos pisces diuisit omnibus. Et manducauerunt omnes & saturati sunt. Et sustulerunt reliquias fragmentorum duodecim cophinos plenos, & de piscibus. Erant autem qui manducauerunt, quinque milia virorum.

Græcè ἀντίστον πρᾶδια ἀνὰ ἑκατόν, καὶ ἀνὰ πεντήκοντα, id est, discubuerunt per areolas, siue ut ita dicam areolatim centeni & quinquageni, ita ut aliæ areolæ caperent centum, aliæ quinquaginta. Gallicè *par bendes*, cent à cent, & cinquante à cinquante. πρᾶδια autem significat areolam viridem siue viridiorum.

Et statim cœgit discipulos suos ascendere nauim, ut præcederent eum trans fretum ad Bethsaidam, cum ipse dimitteret populum. Et cum dimisisset eos, † abiit in montē orare. † Matth.

Iulsi igitur discipulos cū fragmentis solos discedere, et 14. c. ipsum trans fretum præcedere ut ipsi soli veritatē agnoscerēt miraculi: & ut ipse ostenderet aliquādo opportunum Ioan. 6. b. turbis immisceri, aliquando pro Dei seruitio separari.

Et cum sero esset, erat nauis in medio mari, & ipse solus in terra. Et videns eos laborantes in remigando, (erat enim ventus contrarius eis,) & circa quartam vigiliam noctis, venit ad eos ambulans supra mare: & volebat præterire eos † At illi ut viderunt eū ambulantē supra mare, putauerunt † Matth. 14. d.

runt

runt phantasma esse, & exclamauerunt: omnes enim viderunt eum, & conturbati sunt. Et statim locutus est cum eis, & dicit eis: Confidite, ego sum, nolite timere. Et ascendit ad illos in nauim, & cessauit ventus. Et plus magis intra se stupebant: Non enim intellexerunt de panibus. Erat enim cor eorum obcæcatum.

Prius erat præsens Christus sed dormiens, & discipuli vexati sunt & agitati fluctibus, nunc verò absens est, & tamen iisdem agitantur fluctibus: vt cum essent imperfectiores, & ad perfectum tenderent, ipse licet dormiens præsens erat: cum verò profecissent & ipse abesset, neque eos absque consolatione modicum passos reliquit, vt & ipsi redderentur fortiores, & scirent dominum in necessarijs semper affuturum. Neque enim adhuc erant perfecti, nec de panibus perfectè miraculum intellexerunt, nec Christi potestatem in multiplicatione panum agnouerant: propterea videtur dominus turbasse mare, vt vel sic agnoscerent eum.

Et cū transfretaissent venerunt in terram Genesareth, & applicuerunt. ¶ Cūque egressi essent de nauī, continuò cognouerunt eum, & percurrentes vniuersam regionem illā, cæperunt in grabatis eos qui se malè habebant circumferre, vbi audiebant eum esse. Et quocunq; introibat in vicus vel in villas aut ciuitates, in plateis ponebant infirmos, & deprecabantur eum vt vel fimbriam vestimenti eius tangerent: & quotquot tangebant eum, salui fiebant.

Vsu sæpius venit, vt plerique in summa rerum felicitate Dei erga se behescentiam non agnoscant, qui deum plurimis attriti malis eū agnoscere incipiant. Hinc Apostoli tam euidentis miraculū cuius etiam fuerant participes non obseruantes permisi sunt aliquandiu fluctibus agitari, vt tandem dominum agnoscerent & plurimis alijs proficerent miraculis.

CAPVT SEPTIMUM.

Phariseos arguentes discipulos quod illotis ederēt manibus cōfutat, hominū etiam traditiones diuinis aduersas reprobat, & quæ hominem inquinant & quæ non, declarat. Chananææ in precatione perseuerantis filiam à dæmonio liberat, & furdum ac mutum sanat.

Et